

Lietuvos Respublikos Seimo Laisvės premijų komisijai

dėl kandidato Laisvės premijai gauti

2017 m. sausio 19 d.

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centras teikia kandidatui 2017 metų Laisvės premijai gauti visuomenei žinomą kovotoją už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę sovietmečio disidentę Nijolę Sadūnaitę.

N.Sadūnaitė gimė 1938 m. mokslininkų (agronomų) šeimoje. 1945 m. jos tėvai slėpėsi nuo persekiojimo ir grėsusios tremties, todėl N.Sadūnaitę augino ir globojo vyskupas Vincentas Borisevičius (Anykščiuose). 1955 m. N.Sadūnaitė baigė Anykščių Jono Biliūno vidurinę mokyklą, baigusi pasirinko vienuolės gyvenimo kelią.

Į sovietinio saugumo akiratį ji pateko 1970 m., kai ėmėsi užstoti valdžios persekiojamus kunigus. 1971 m. ji slapčia nugabeno į Maskvą ir perdavė užsienio šalių diplomatams Lietuvos žmonių memorandumą dėl sąžinės laisvės suvaržymų sovietinėje Lietuvoje (dokumentą, kurį pasirašė daugiau nei 17 tūkst. tikinčiųjų iš visos Lietuvos). N. Sadūnaitės dėka šis dokumentas tapo žinomas visame pasaulyje.

Nuo 1974 m. N. Sadūnaitė ėmėsi dauginti bei platinti "Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką" - žymiausią sovietmečiu leistą nelegalų pogrindžio žurnalą. Dalį leidinio numerių ji spausdindavo rašomąja mašinėle.¹ Todėl 1974 m. rugpjūčio mėn. N.Sadūnaitė buvo suimta, o 1975 m. nuteista už „Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronikos“ dauginimą ir platinimą. Šešerius metus kalėjo Mordovijoje, buvo ištremta, gyveno Rytų Sibire, Rusijoje.

1980 m. grįžusi į Lietuvą vėl įsitraukė į „Kronikos“ leidybą: rinko žinias, redagavo, daugino, gabeno leidinį į Maskvą, iš kur jis pasiekdavo Vakarų - visi „LKB Kronikos“ numeriai buvo paskelbti laikraščiuose „Darbininkas“, „Draugas“, per radiją „Amerikos balsas“, „Vatikano radijas“ ir kt.

Dėl KGB persekiojimo N.Sadūnaitė nuolat slapstėsi, ne kartą buvo suimta ir tardoma. Nuo 1982 m. ji nelegaliai gyveno Lietuvoje ir Rusijoje. 1987 - 1988 m. laikotarpiu ne kartą buvo saugumo suimta ir tardoma.

1987 m. rugpjūčio 23 d. su kitais disidentais N.Sadūnaitė surengė pirmąjį viešą protestą prieš sovietinę santvarką - mitingą prie Adomo Mickevičiaus paminklo Ribentropo-Molotovo paktui paminėti.

1988 m. kartu su bendražygiais surengė Vilniuje viešą mitingą 1940-ųjų birželio 14 d. trėmimams prisiminti. 1988 m. rugpjūčio 24 d. dalyvavo bado streike Vilniaus Gedimino aikštėje. Ji parašė laišką Sovietų sąjungos komunistų partijos lyderiui M. Gorbačioviui prašydama, kad nebūtų trukdoma padėti gėles Vasario 16-ąją ant nepriklausomybės kovas menančių vietų. Laiškas, skirtas JAV Kongresui, suteikė galimybę N. Sadūnaitėi kartu su A. Terlecku išvykti Maskvą ir perduoti jį Amerikos Prezidentui Ronaldui Reiganui. Šiame susitikime dalyvavo estų ir latvių tautos atstovai.

¹ 1972–1974 m. išleista vienuolika „LKB Kronikos“ numerių, kurie masiškai padauginti elektrografiniu kopijavimo būdu, rotatoriumi, taip pat rašomosiomis mašinėlėmis, įrišti į atskiras brošiūras ir išplatinti.

1988 m. gruodžio 19 d. N.Sadūnaitė buvo priimta į Lietuvos Helsinkio grupę. 1989 m. liepos 18 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas be jos pačios prašymo rehabilitavo ją kaip nekaltai nuteistą ir nukentėjusią.

N.Sadūnaitė. buvo viena iš Lietuvos katalikiškojo moterų sambūrio "Caritas" steigėjų, dalyvavo "Caritas" steigiamajame suvažiavime.

Nuo 1990 m. N. Sadūnaitė dirba Vilniaus arkivyskupijos "Caritas" organizacijoje, rūpinasi žmonėmis, kuriems reikia pagalbos. Ji parašė ir JAV išleido atsiminimų knygas "KGB akiratyje" ir "Gerojo Dievo globoje" (knygos išverstos ir išleistos rusų, anglų, prancūzų, vokiečių, italų, ispanų ir hindi kalbomis). Šios dvi atsiminimų knygos išleistos viena knyga "Skubėkime daryti gera" (1998 m.).

1990 m. Los Andžele (JAV) Kalifornijos Respublikonų partijos Tautybių grupė N.Sadūnaitę apdovanojo medaliu už ilgametę kovą už žmogaus teises. 1992 m. jai suteiktas Teksaso miesto (JAV) Garbės pilietės vardas ir apdovanota *Poverello* (Šv. Pranciškaus Asyžiečio) medaliu už artimo meilę. JAV lietuvių bendruomenė jai skyrė Laisvės premiją (2009 m.).

N. Sadūnaitė apdovanota Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro Didžiuoju kryžiumi (1998 m.), Sausio 13-osios atminimo medaliu (1992 m.) ir Lietuvos nepriklausomybės medaliu (2000 m.). Šiais apdovanojimais yra įvertintas nenuginčijamas N. Sadūnaitės indėlis ginant žmogaus teises, plėtojant demokratiją, skatinant tarpvalstybinį bendradarbiavimą kovojant už Rytų ir Vidurio Europos tautų laisvą apsisprendimą ir suverenitetą.

N. Sadūnaitės gyvenimas ir veikla pristatyti Edvardo Buroko žinyno "Pūtėme prieš vėją" 5-ojoje dalyje "Laisvės kovotojai" (2011 m.).

Ryški ir kūrybiška asmenybė yra nusipelnusi didesnio lietuvių tautos ir visuomenės įvertinimo, todėl Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centro nuomone, N.Sadūnaitės kandidatūra yra tinkamiausia 2017 metų Laisvės premijai gauti.

Vadovaujantis LR Laisvės premijų įstatymu šias rekomendacijas tarpusavyje suderinusios teikia keturios nevyriausybinės organizacijos.

Pagarbiai

Lietuvos žmogaus teisių koordinavimo centras:

Lietuvos Helsinkio grupė	– STASYS STUNGURYS
Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija	– ROMUALDAS POVILAITIS
Lietuvos žmogaus teisių asociacija	– VYTAUTAS BUDNIKAS
Piliečių gynimo paramos fondas	– STASYS KAUŠINIS
Nepartinis demokratinis judėjimas	– KRESCENCIJUS STOŠKUS

*Nurodytų asmenų pritarimą tvirtinu:
Piliečių gynimo paramo fondo direktorius*

Stasys Kaušinis